

מגילה כט

משה שווערד

1. ספר שפתי חכמים

נאריכות: מבטלין ת"ת להוללח הנת וכו'. זדיוק נקב
"מבטלין ת"ת וכו', שלסון מבטלין ונשמע הגם שכנר עוסק בת"ת, מבטלין
להוללח הנת. והטעם נאחר שתלמוד תורה בכנר כולס (פאה פ"א ו"ח), לכך
הגם שעוסק במלוה, ועושה כדין, אפי"ה לבני ת"ת הוה כוונטל. נקט תהלה
ענין נח כאן וכן (לעיל כ"ג ע"ג) זרכת "אזלים ותנחומי אזלים יזרכת" מחתנים
וכו' ונחס דכתיב (קהלת ז' ז') כיוז ללכת אל בית האזל ונלכת אל בית
הנתח (קול הרמז): אמרן עליו על ר' יהודי ז"ר אילעא וכו'. לכאורה

2. תוספות מסכת מגילה דף כט עמוד א

מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת - ולא קשיא מההיא דמס' דרך ארץ (זוטא פ"ה) דאמרי' מעשה ברבי עקיבא
שמצא מת מצוה בדרך ונשא ארבעה מילין עד שהביאו לבית הקברות וכשבא אצל ר' יהושע ור' אליעזר וספר
להם אמרו לו על כל פסיעה ופסיעה שפסעת כאילו שפכת דם נקי [1] לא היה מפני שבטל למודו אלא משום
שהזיזו ממקומו ומת מצוה קונה מקומו.

3. תוספות על כתובות דף יז א

מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת... [2] והר"ר יהודה מקורב"ל תירץ דהתם משום דביטל עצמו משימוש
ת"ח קאמר דגדול שימושה יותר מלימודה:

4. שיטה מקובצת על כתובות דף יז א

י"ל התם לא מפני שנתבטל מת"א אלא משום דלא הוה ליה לסלוקיה משם דמת מצוה קנה מקומו כדקתני ריש מסכת שמחות מת מצוה קנה מקומו והעובר על דברי
חכמים חייב מיתה. ותימה נהי דמת מצוה קנה מקומו אבל אם רצה לסלק משם בשביל להוליכו לבית הקברות ולקוברו לכבודו מה איסורא יש בכך [3] והיה
אפשר לומר דענשו של רבי עקיבא לפי שאין להתבטל אלא בשעה שמוציאין אותו לקוברו אבל מדקתני רישא
והעובר על דברי חכמים וכו' משמע שהעונש היה מפני שהזיזו ממקומו. שיטה ישנה:

5. תוספות רא"ש על מגילה דף כט א

מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה. [1] יש מפרשים רשאין לבטל אבל אינו מחויב אלא אם
כן הוא מת מצוה, [2] ויש מפרשים חייבין לבטל, ולעיל בריש פרק קמא ובכתובות פרק האשה שנתאלמנה נתבאר:

6. מצפה איתן מסכת מגילה דף כט עמוד א

גמ' מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה כו'. והנה הרא"ש בפ"ב דכתובות כתב דיש מפרשים דמבטלין
ת"ת היינו דרשאין לבטל אבל אין חובה לבטל ת"ת רק מפני מת מצוה ובשאר מתים הוי רשות... ונראה די"ל
דהא דמסיק בסמוך דהך דמבטלין איירי ממאן דקרי ותני היינו רק מקרא ומשנה ולא גמרא וכך פירשו הר"ף והרא"ש בהדיא הא דאמר לעיל (דף כח ע"ב) לישתמש
אינש במאן דתני ארבעה ולא במאן דמתני. דתני היינו ששונה סדרי משנה ומתנה היינו מי שלומד גמרא וה"נ מפרש כן. וגדולה מזו מבואר מדברי הפוסקים הובאו ב"ד
סי' שס"א דבמקרא או במשנה לחוד אמרינן דמבטלין ת"ת כו'. ולפ"ז שפיר איכא למימר דבכה"ג ליכא חיוב לבטל ת"ת מפני הוצאת המת שאינו רק במקרא ובמשנה.
ולא דמי לכבוד תורה דאמר בפ"ק דחמור דהתם בתלמיד חכם איירי והיינו בששימש ת"ת שהוא ענין למוד הגמ' לידע טעמי המשניות וזהו עיקר הוראה וכמו שמבואר
מהסוגיא דסוטה (כב) ופרש"י שם בפ"ז דברכות (מו ע"ב) ופ"ק דהגיגה (יז"ד ע"א) ובכריתות (יג ע"ב) ובנדה (י). וא"כ ודאי דקרא ושנה לא מקרי תלמיד חכם כל
שלא שימש ת"ת ואין בו משום כבוד תורה דת"ת. ולא מבעיא לכל הני תנאי ואמוראי דסברי בכריתות ובסוטה דקרא ושנה ולא שימש ת"ת הוי עם הארץ אלא אפי' למ"ד
דלא הוי ע"ה מ"מ ודאי דלא הוי בכלל ת"ת אלא בשימוש ת"ת דהיינו בלימוד הגמ'. וכ"מ בספ"ב דב"מ (לג ע"ב) ובהכי דוקא איירי בפ"ק ולא דמי לכאן:

7. שיטה מקובצת על כתובות דף יז א

וז"ל תלמידי הרב רבינו יונה ז"ל ולענין הוצאת כלה [1] נראה דכיון שהוא מפני כבוד החיים לחבבה על
בעלה די לה כשמוליכין אותה לפי כבודה [2] ויש אומרים דלגבי כלה אין לה שיעור ולעולם מבטלין כי
רוב עם הדרת החתן והכלה ומוסיף יותר בשמחה ובחבוב ודייק הכי מדאמרינן מעבירין את המת מפני
הכלה דמשמע שיותר הוי חוששין לכבוד הכלה מלכבוד המת ודייק נמי דקאמרינן כל צורכו ולא קאמר
כל צרכם. ע"כ:

8. מהרש"א על מגילה דף כט/א

תריסר אלפי גברי כו'. יש לכוין על מספר הזה לפי שהשטן מקטרט אז ומצינו בי"ב אלף איש שלא היה כח לשטן עלייהו כשצבאו על מדין דכתיב לא נפקד ממנו איש וענין שיפורי נמי לבטל כח השטן כטעם השופר בר"ה

9. ספר שפתי חכמים

כנתינתה כן נסילתה. דהא ויתת הנח היא כנעילת התורה, כדליתני מי שעומד צטעת יליאות כשמה למה זה דומה לסית שנטרפה שאין כך ריק צישראל שאין זו תורה ומלות (שנת ק"ה ע"ז ורס"י): למאן דקרי

10. תוספות מסכת מגילה דף כט עמוד א

הני מילי למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא - ממילא שמעינן דלמאן דלא קרי ותני אית ליה שיעורא ואין מבטלין תלמוד תורה בשבילו אלא כדי צורכו להתעסק בו ודוקא לענין ביטול תורה אבל לענין ביטול מלאכה אסור לכל בני העיר שהרי בפרק אלו מגלחין (מו"ק דף כז: ושם) לא מחלק בענין איסור מלאכה בין מאן דקרי ותני למאן דלא קרי ותני.

11. ספר שפתי חכמים

דכ"ס טחין נהס שיעור כזכות הרזים: בא ורחם כמה חניצין ישראל לפני הקצ"ה שכל מקום שגלו שכינה עמהן וכו'. י"ל שעיקר לערתן של ישראל צכל מקום שגלו, הוא מוסר לער שהשכינה עמהם, וכעין שפ"י צמלילה לער צעלי חיים דאורייתא (צ"ח ל"ז ע"ז), לער צעלי חיים היינו לדיקים (צרכות י"ח ע"ז), העיקר הוא דאורייתא, צציל לער התורה ולער השכינה,

12. ספר שפתי חכמים

מ"ו ד' ודו"ק: שכינה עמהם וכו'. והגם מלא כל הארץ כבודו (ישעי ו' ג'), ו"ו גילוי השכינה היא צמקומות מיוחדות כמו צמטכן וצמקדס, וקאמר דה"כ היה נהס גילוי שכינה (מהרש"א). ובאגדה י"ל הניעס ששכינה עמהם, כדי כשיצוא רגע הגלוכה והיסועה, יהי שם מושע עמהם, ולא יעכז אפינו רגע קטן צצקטינה, והיינו צצעה "אחיטנה כנעסל צאדס שרולה להיטצ הוא יוטצ ונונתין שם צמקוס ברולה להיטצ סיהי ונוכן ונווננן:

13. שערים מצויינים בהלכה

והבאנו דברי הרמב"ן ואור החיים הק' (ויגש מו-א) עה"כ "אנכי ארד עמך מצרים". ובשורת נודע ביהודה (מהד"ת ס"י קז) הביא דברי הרמב"ם (מורה נבוכים ח"א פכ"ה) דהשגחת הבורא הוא שקראו חז"ל שכינה, וכשהיינו בארצנו היה התמדת ההשגחה להשיגח שם תמיד, אבל בהתגברות החטאים גלינו מארצנו, ואין רואים ההשגחה בהתמדה, והשפע הטוב הוא להאומות, ואנחנו יונקים התמצית, וזה נקרא גלות השכינה. וע"י מה שכתבנו במס' יומא (כא: ד"ה חמשה דברים) ובמס' סוכה (ה). ד"ה מעולם). וע"ע בדברי שאול להגאון בעל שו"מ (פ' ריצא ד"ה אכן).

בכל מקום שגלו שכינה עמהן כו'. ענין גלות השכינה, כבר כתבנו במס' ברכות (ו. ד"ה עשרה שמתפללין שכינה עמהם),

14. טורי אבן מסכת מגילה דף כט עמוד א

כיון דשמענא להא דאמר דוד ה' אהבתי מעון ביתך הוי גרסינא בבי כנישתא. ק"ל הא אמר אבבי גופא בפ"ק דברכו' (דף ח') מריש הוי גרסינ' בגו ביתאי ומצלינא בבי כנישתא כיון דשמענא להא דאמר רחבא משמ' דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד לא הוי מצלינא אלא היכא דגרסינא. ומשמע שהי' מתפלל בביתו היכא דגרס מדאמר לא הוי מצלינא אלא היכא דגרסינא ולא אמר איפכא לא הוי גרסינא אלא היכא דמצלינא. ועוד מהא דעולא דאמר דאין להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד אין ללמוד אלא דמקום גירסא עדיף. ועוד דמיייתי התם עובדא דר"א ור"א דאע"ג דהוי להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוי גרסי אלמא מקום גירסא עדיף מלהתפלל בבית הכנסת. ומדמיייתי לה התם סמוך להא דאבבי אלמא לדידי' נמי מקום גירסא עדיף להתפלל. וליכא למימר דשני שמועות נינהו מעיקרא שמע להא דעולא והוי מצלי בביתו היכא דהוי גרס אבל בתר הכי שמע נמי להא דאמר דוד וקבע מקום לתורה ולתפלה שניהם בבית הכנסת. דא"כ האיך קאמר נמי בשמעתין מריש הוי גרסינא בביתא ומצלינא בבי כנישתא כדאמר התם הא משעה ששמע להא דעולא לא עבד כן וה"ק דעד ששמע להא דדוד עביד כן. [1] ונ"ל שהוא א' מן הסוגיו' המתחלפות. ונ"ל דפליגי אי קדוש' בית הכנסת עדיף מבה"מ או להיפך וכדאמרינן לעיל:

15. מהרש"א חידושי אגדות מסכת מגילה דף כט עמוד א

כיון דשמע' להא דקאמר דוד ה' אהבתי מעון כו'... מיהו יש לדקדק דהכא משמע דעיקר הלימוד יהיה בבית הכנסת במקום תפלה ובפ"ק דברכות אמרו בהיפך מריש הוה מצלינ' בבית הכנסת כיון דשמענ' להא דאמר אוהב ה' שערי ציון גו' דאין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה מצלינא ביני עמודי היכי דגרסינ' [2] ויש לחלק כמ"ש הטור סי' צ"ו דהתם איירי דוקא במי שיש לו מדרש קבוע בתוך ביתו ועיין בחידושינו שם:

16. מכתב מאליהו [ח"ד, ע' 130]

ומה שאמרו ז"ל "עתידה ארץ ישראל שתתפשט לכל הארצות" (עי' ילקו"ש ישעי' תקג) פירושו כי לבסוף יגיע גילויי של משיח צדקנו גם לאומות העולם, אף שלא בבחירתם, אבל על כל פנים הרי ייכירו וידעו כל יושבי תבל וכר', וממילא תהיה אז גם בחוץ לארץ ההשפעה בדרך ישרה, בבחינת ארץ ישראל. ואמרו עוד "עתידים בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל" (מגלה כט.), פירוש שנכסי חולין של ישראל בחוץ לארץ לא יקבעו בארץ ישראל כי אינם ראויים להיות כלים לעבודת ה' בבחינת ארץ ישראל כנ"ל, אבל בתי מדרשות, שהם האנשים שקבעו עצמם לתורה, הם ישתנו להשפעה ישירה ויבואו לבחינת ארץ ישראל, וממילא יוכלו להיקבע בארץ ישראל ממש.

17. ספר שפתי חכמים

עתידין צתי כנסיות וצמ"ד שצצב שיקצעו צא"י וכו'. ונסתצר לאו דוקי
"שצצב, אלל היה צתי כנסיות וצמ"ד "שצכל "חונה "לארץ. ומסתבר
לא צכנ"ס וצ"המד שצח"ל צלצד, אלל כל צית שכלמד צו חורה ונתפלל צחוכו.
ומסתבר שאל כן צצית שכלמד ונתפלל צו, כל שכן גוף האדם שלמד והתפלל
הנסמה צו הגס שנת ונקצר צח"כ, שעתידין שיקצעו צא"י והיינו סכוני

18. ספר שפתי חכמים

"דק, טיש לו צעיני דוק כעין עור: **האי** ונאן דיהיר צענ עוס הוא. "יהיר, נכות הרוח (ערוך). דמאהר "דיהיר הרי גדול צעיני עלמן, וכל הגדול מחזיר, (ואינו עניו כראוי), ילדו גדול היונו (סוכה כ"ב ע"א). והיינו צענ "עוס (צעל יל"ר) "הוא, ר"ל טילדו גדול עמונו. אינן לאיש עניו יש לו אונתלל שחטל מחמת שהוא עפר ונאדני, ודני בופי מחטל (בראשית א' י"א י"ב), וצנין טכגה ונאצניס טלל נטרפו יפה, הלל אינן חידוש כשהצנין הזה רפה, ינש"כ הונתגלה שהוא חסוב צעיני עלמן, יתחייב והוא צעל עוס. אינן דחית צספריס שדינו טל אדם, אי דנין אותו "כפי "החוטל, או כפי ננד "מי "שחטל, תלוי צמידת האדם הנידון. עניו דנין כפי ערכו, דהיינו כמות החוטל, ולו ימלל לו זכות, אצנ הונתגלה דנין כנגד מי שחטל וימלל רשע, והיינו "האי "נאן "דיהיר הרי נידון כנגד מי שחטל, ול"ס "צענ "עוס "הוא:

19. טורי אבן על מסכת מגילה דף כט/א

הנכנס להתפלל מותר לעשות קפנדריא. הכי גי' ספרים דידן והרי"ף בסוף פ"ח דברכות גורס: מצוה לעשות קפנדריא, וגי' זו נ"ל עיקר דקרא מצוה קאמ' וחיובא הוא ולא רשות דכתיב בסיפא דקרא לא ישוב דרך השער אשר בא בו כי נכחו יצא:

20. מגן אברהם על או"ח סימן קנא

(ז) מותר למי שנכנס. זה מלשון הרמב"ם אבל לא כתב בבא מציעתא וכן אם לא נכנס וכו' והטור שכתב בבא מציעתא כתב במי שנכנס להתפלל מצוה לעשות קפנדריא שנאמר הבא דרך שער צפון יצא דרך שער נגב וגו' והרב"י שכתב בשניהם מותר צ"ע דזו ואצ"ל זו היא וצ"ל דה"ק כשנכנס להתפלל אפי' כוון ג"כ לקצר דרכו שרי ומ"מ נ"ל עיקר כמ"ש הטור דמצוה לעשות קפנדריא דמיתתי ליה מקרא וכן הגירסא ברי"ף שבידינו ואפשר דט"ס הוא בש"ע וצ"ל מצוה למי וכו':

21. רש"י על מגילה דף כט/א

ומפסיקין לשבת הבאה - מלומר פרשה שנייה, כדי שתקרא פרשת זכור בשבת הסמוכה לפורים, לסמוך מחיית עמלק למחיית המן:

22. ספר שפתי חכמים

רש"י ד"ה ומפסיקין לשבת הנאה וכו' לסמוך מחיית עמלק למחיית המן עכ"ל, דהוה אמיתי להקדים פרשת זכור, להזכרת מחיית עמלק ככל האפשר, משום זירז מלוא, לכך קמ"ל דמוטב לאחר, משום הידור עלוה, כדי שתקרא פי זכור בשבת הסמוכה לפורים, לסמוך מחיית עמלק למחיית המן, שהיה מורע עמלקי (פתיחה פירק ח' המן), ועיי' (לטיב

23. ספר שפתי חכמים

בשני זכור וכו'. הו דנקט בקילור צעני "זכור, ולא האריך צעני זכור "את "אשר "עשה "נך "עמלק, כמו שהאריך באחריני. באגדה י"ל טאפילו צזה לל הזכיר טמו ללל למחות זכר עמלק:

24. רש"י על מגילה דף כט/א

פרה אדומה – [1] להזהיר את ישראל לטהר, שיעשו פסחיהן בטהרה:

25. משנה ברורה על או"ח סימן תרפה

(א) ר"ח אדר וכו' - אבאר בקיצור ענין ד' פרשיות. והוא. חז"ל (א) תקנו לקרות ד' פרשיות בשנה מר"ח אדר עד ר"ח ניסן לזכרון ד' דברים והם אלו. הראשונה היא פרשת שקלים לזכרון מצות מחצית השקל שיתבאר בסמוך שהיו מחוייבים ליתן ללשכה לקרבן התמיד בכל שנה. השניה היא פרשת זכור לזכור מעשה עמלק וקורין אותה בשבת שלפני פורים לסמכה למעשה שהיה מזרע עמלק וכדי להקדים זכירת מחיית עמלק לעשייתה וכדכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים. [2] השלישית היא פרשת פרה אדומה והיא בשבת שקודם פרשת החודש שכן היה שריפתה במדבר סמוך לניסן כדי להזות בה את ישראל באפר החטאת מיד אחר הקמת המשכן כדי שיהיו טהורים ויוכלו לעשות הפסח בזמנו לכך קורין פרשה זו להתפלל לפניו ית' שגם עלינו יזרוק מים טהורים במהרה. הרביעית פרשת החודש בשבת הסמוך לר"ח ניסן כדי לקדש חודש ניסן דכתיב בתורה החודש הזה לכם ראש חדשים אבל אין זה עיקר הקידוש כי עיקר הקידוש הוא בעת ראית הלבנה שמקדשין אותו הב"ד ואין הקריאה הזאת אלא מדרבנן:

26. פני יהושע על מגילה דף כט/א

במשנה ר"ח אדר שחל להיות בשבת וכו' בחמישית חוזרין לכסדרן. ויש לתמוה מאי קמ"ל הא מלתא דפשיטא היא דמאי שנא שבת חמישית משאר כל שבתות השנה דלא איצטריך למיתני שקורין בהו כסדרן וכיון דמפסיקין מכסדרן וקורין בענין אחר קתני לה בהדיא ממילא שמעינן דבאין מפסיקין קורין כסדרן... והנראה לענ"ד בזה דשפיר איצטריך למיתני והיינו משום דבשמעתין מפרשים דהא דקורין בפרשת שקלים היינו משום דשואלין ודורשין שלשים יום ושתי שבתות לר"ג ועיקר הך מלתא לגבי פסח מתנייא ומהתם ילפינן לה בפ"ק דפסחים [ו' ע"ב] מקראי, וא"כ לפי"ז סד"א דכיון דבר"ח ניסן שחל בשבת או בשבת שלפני ר"ח קורין בהחדש הזה לכם מטעמא דשואלין ודורשין א"כ כ"ש בשבת שלאחר ר"ח ובשבת שלפני פסח שסמוכות יותר לפסח שייך יותר לקרות בהן פרשת החדש הזה לכם עצמה מהאי טעמא גופא דשואלין ודורשין, ונהי דבפרשת שקלים לא אמרינן הכי שאני התם דהך שואלין ודורשין דשקלים לא הוי מאותה פרשת שקלים עצמה כדדרשינן בגמרא דפרשת כי תשא באדנים כתיבא ובפרשת את קרבני לחמי לרב שקלים לא כתיבא התם אלא דאפ"ה תקנת חכמים בעלמא היא להזכיר פרשת שקלים תוך שלשים יום או שתי שבתות ואסמכוהו אשואלין ודורשין דפסח, משא"כ בהך שואלין ודורשין בפרשת החדש הזה לכם עצמה ודאי יש סברא גדולה לומר שבכל שבתות שמן ר"ח ניסן עד הפסח יש לקרותה דהיינו שואלין ודורשין בהלכות פסח ממש מש"ה קמ"ל במתני' דלא אמרינן הכי אלא בחמישית חוזרין לכסדרן והיינו משום דעיקר מילתא דשואלין ודורשין בהלכות פסח לאו לענין קריאת הפרשה בבית הכנסת איירי אלא לתלמידי חכמים היושבין בבית המדרש או עכ"פ הרב ותלמידיו, משא"כ לקרותה בבהכ"ס אינו אלא סייג ומנהגא בעלמא דאסמכוהו אשואלין ודורשין כמו בפרשת שקלים, כן נראה לי נכון ודוק היטב:

27. ספר שפתי חכמים

מעשה נרחסית: וביום הכיפורים. פיי כשחל נשנת ופסיקין ונקרות פרשת השבוע, וההפטורה שלה, וקורין מעניינו של יוס. ונקב "יום הכיפורים לחשניעין חף שדוניה יוס הכיפורים לשאר שנתות הפנה, נעניין חללכה, חפיה ופסיקין, וכל שכן נשאר יו"כ (תפארת ישראל):

28. שפת אמת על מגילה דף כט/ב

בגמ' על השקלים מנ"ל, נראה דאע"ג דכל צרכי הציבור מתקנין באדר כדתנן התם א"כ צריכין ג"כ להכין מעות על קרבנות דכל השנה מאדר מ"מ שפיר פריך הגמ' מנ"ל דצריכין בכל שנה שקלים חדשים אם לפעמים יש במותר הלשכה על כל השנה ומייתי דגזה"כ הוא:

29. העמק דבר על ויקרא פרק כב פסוק לא

ושמרתם מצותי וגו'. לשון השאלות דחנוכה כבר אמרה תורה ושמרתם מצותי ועשיתם אותם ובאו חכמים ופירשו וחקרו ועשו סייג לתורה עכ"ל. עמד רבינו על שתי כוונות בזה המקרא בפ"י מצותו. חדא כדעת תלמוד

בבלי ברכות ד"ה עה"פ ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה. והמצוה זו משנה. ופי' מצוה בקבלה בע"פ. ואמרה תורה אשר בימי מועדים תשמרו המקובלות ועשיתם חדשות וכמש"כ לעיל י"ח ה' במשמעות עשיה בכ"מ. והיינו דתניא בכ"מ שואלין ודורשין בהלכות פסח בפסח כו'. והיינו חקירות חדשות. וזהו דבר השאלות ופירשו וחקרו. פירשו במה שהיו מקובלים מכבר וחקרו חדשות.

30. תוספות רא"ש על מגילה דף כט/ב

אפילו תימא רשב"ג כיון דאמר מר בט"ו היו יושבים שולחנות במדינה. לכך קורין פרשת שקלים בר"ח אדר שהוא י"ד לפני שולחנות, (אינה) [מיהו] קשיא כי בעינן דדורשין בהלכות הפסח ל' יום א"כ היה לנו לעשות הדרשא מי"ג באדר דאז איכא ל' יום לבד י"ד שהוא שחיטת הפסח, וכן כשחל ר"ח בשבת אמאי עושין פרשת שקלים באותו שבת הא ליכא ל' לבד יום ר"ח של ניסן דאדר הסמוך לניסן לעולם חסר, וי"ל דר"ח הוא דבר מסוים ודבר קבוע הוא ולכך קבעוהו לקריאת פרשת שקלים, וכן לדרשת פסח לא רצו להתחיל קודם פורים לפי שהם טרודים בהכנת סעודת פורים:

31. שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן שכב

בענין זמן שלשים יום קודם הפסח איך נחשב.

(א) בשליה מגילה (כט ע"א). בהא דבאחד באדר משימיעין על השקלים. ולחכמים הטעם משום דבחד בניסן תורמין את הלשכה והוה ל' שלשים יום קודם. ולרבן שמעון בן גמליאל דאמר שני שבתות הטעם משום דבט"ו השלחנות יושבים: (ב) וקשה לי דעל כרחין לרבן שמעון בן גמליאל נחשב שתי שבתות עד יום המעשה שהרי למד זה מדמשה רבינו עמד בראש חודש ומזהיר על הפסח [פסחים ו ע"ב]. ואם כן בשלחנות שישבים בחמשה עשר די שישמיעו בב' בו. וכשם שפסח שזמנו בארבעה עשר שואלין בא' בו. כך שלחנות שיוצאין בחמשה עשר ישאלו בב' בו. וצריך לומר שאני פסח שזמנו מחצות על כן ערב פסח קודם חצות נחשב לפני הפסח ומתחשב מכלל השלשים יום. אבל שלחנות דמצפרא זמנם. אין יום השלחנות עולה מן המנין:

(ג) אך קשה לפי זה לחכמים [שם] דילפי זמן שלשים יום מדמשה רבינו עליו השלום עומד בראשון ומזהיר על השני. וכיון דיום המעשה מתחשב הוה להו אחד ושליש יום. ממילא תרומת הלשכה שזמנם בבוקר. שהרי לוקחין מהם קרבנות לבו ביום. ואין יום התרומה מתחשב ישמיעו מערב ראש חודש. וכבר עמד בזה הטורי אבן: (ד) אך התירוף לזה כי משה רבינו עליו השלום עומד בראשון מחצות יום ולהלן זמן ראשון [ולראב"ד לאחר שקיעת החמה שעבר זמן שחיטה ולא נחשב עוד בין הערבים. אף שעדיין יום הוא. ועיין בשאגת ארי' דיני תפלה [סי' י"ז]] על כן נחשב שלשים יום מעת לעת ולא נחשב ל"א יום. אך קשה לפי זה למה יתחילו לדרוש בפורים יום ארבעה עשר [כמו שפירש"י ראש השנה [דף ז' ע"א] בדיבור המתחיל שהי' אומרים עד הפורים ובדיבור המתחיל אתי לזולולי בחמץ] וכיון שארבעה עשר של ניסן נחשב מפני שזמן פסח מתחיל מחצות הוה להו אחד ושליש יום. ודי אם יתחילו לדרוש בחמשה עשר בו. וצריך לומר דכיון שתקנו חכמים לבדוק ולברך בליל ארבעה עשר הרי התחיל זמן ביעור תחילת ארבעה עשר. ואין ארבעה עשר נחשב מן המנין מדרבנן על כל פנים, ולפי זה צריך להבין בכבורות נ"ח. דמפרש פרוס הפסח ערב ראש חודש ניסן. ושם לעיל מינה וכמה פרוס חמשה עשר יום. וכיון דיום ארבעה עשר אינו מן המנין לא הוי רק ארבעה עשר יום:

(ה) אך לא קשה מידי דנהי דמתחילין לדרוש ביום ארבעה עשר אדר הלכות ביעור חמץ שזמנו תחילת ארבעה עשר כנ"ל. מכל מקום הלכות פסח אין מתחילין רק בחמשה עשר. דלענין פסח ארבעה עשר מן המנין משום שזמנו מחצות. והוה לי' פרוס ימי הדרשה של פסח עצמו דיום ארבעה עשר מן המנין והוי חמשה עשר יום:

(ו) עוד יש מקום עיון במגילה כ"ט ע"ב דתורמת שקלים שבראש חודש ניסן מתחילין מראש חודש אדר. והא אדר הסמוך לניסן לעולם חסר. והוי כ"ט יום. ואינו דומה למשה רבינו שעומד בארבעה עשר ומזהיר על פסח שני. דניסן לפי סדר החדשים מלא והוויין שלשים יום: (ז) ונראה דלא קשה מידי מאחר שאינו מפורש בכתוב אם ה' או ניסן מלא או חסר למדין ששואלין חודש קודם יהי' מלא או חסר. ועיין ש"ך יורה דעה סימן קפ"ט סק"ל בכמה מקומות שהשיעור שלשים והכוונה חודש יהי' חסר או מלא יעוין שם: אחר כל זה ראיתי בתוספות בכורות [דף נ"ז ע"ב] פלפלו הרבה במנין זה ולבסוף נדחקו בתירוץ ולפי עניות דעתי לפי מה שכתבתי אתי שפיר הכל:

32. חידושי הריטב"א מסכת מגילה דף כט עמוד ב

בכ"ה בו יושבין במקדש. משום דאותן שלא צרפו שקליהם עדיין, מועטים, ואין צריך לשולחנות במדינה, א"נ להודיע שמכאן ואילך ממשכנין על מי שלא הביא שקלו כדפרש"י ז"ל.

33. רש"ש על מגילה דף כט/ב

שם רב אמר צו את בני ישראל כו'. אף דעיקר קריאת פרשה זו אינה אלא משום קרא דזאת עולת חודש כו' הכתוב בפ' ובר"ה מ"מ אגב קרינן נמי צו דג"כ שייך להיום שהרי מקריבין בו תמידין

34. פני יהושע על מגילה דף כט/ב

בגמרא מאי פרשת שקלים רב אמר צו את בני ישראל ושמואל אמר כי תשא. ולכאורה יש לתמוה טובא דמאי פלוגתא שייך בכה"ג בדבר הידוע ומפורסם מימות אנשי כנסת הגדולה או מימות עזרא דבכה"ג מקשה הש"ס במסכת ברכות [ל"ג ע"א ע"ש, וע"ש כ"ב ע"ב] גבי הבדלה ושאר ענינים ונחזי עזרא היכי תיקן א"כ מאי פלוגתא דרב ושמואל שייך הכא דנחזי מקמי הכי היכי הוה עבדי בכל פרשת שקלים, ומעיקרא נמי מאי מקשה סתמא דתלמודא מאי פרשת שקלים כיון דדבר ידוע ומפורסם הוא. והנראה לענ"ד בזה דודאי רב

גופא מודה דבסתם פרשת שקלים של כל שנה קורין בכי תשא דכתיב לשון שקלים, אלא דעיקר פלוגתא דרב ושמואל היינו בר"ח אדר שחל להיות בשבת דהך מלתא לא שכיחא כולי האי, ובהא סבר רב דשייך יותר לקרות את קרבני לחמי דהוי מלתא דשויא לתרווייהו שיש בה מענין ר"ח שהרי קורין אותה בכל ר"ח ואית בה נמי בענין שקלים כדר' טבי בסמוך ושמואל סבר דאפ"ה קורין בכי תשא כמו בשאר פרשת שקלים שהן קודם ר"ח, כן נראה לי נכון:

35. ספר שפתי חכמים

אין לזני מערצ' דנוסקי לאוריית' זחלת סנין. ז"ל הרמז"ס פי"ג ונהי תפלה ה"א, המנהג הפשוט בכל ישראל, שנושלינוי הזורה צונה אחת, ומחילין צנצת סאחד הסוכות, וקורין צקדר צראשית, צנניי אלף תולדות נח, וקורין יהולכין על הסדר הזה, עד שגומרין התורה צמג הסוכות, ויש וני שנושלים התורה צנצט סגיס, ואינו "מנהג" פשוט עכ"ל. וכתב הר"י עמודין ואפשר דזני מערצא אינהו פסקו לפסקוי זחלת כדאית' (קידושין כ' ע"א). אבל קשי' על זני מערצא דהא אית' (לקונן ל"א ע"ב) עזרא-תקן סיהיו קורין קבלות "שצחורת יכהניס לפני "עלרת, ושל "משנה "תורה" לפני ר"ה, וכזני ומערצא וני ונחרנו להן עכ"ל: תני' כותי' דשמואל ר"ח אדר שחל להיות

36. דף על הדף מגילה דף כט עמוד ב

ובפרי צדיק פר' כי תבוא (אות י"ג) כתב די"ל דבני מערבא קראו את הקריאות של בחוקותי וכי תבוא כמו קריאת פרשת המועדים וכדו' ע"ש.

37. חידושי הרישב"א מסכת מגילה דף כט עמוד ב

אמר ר' יצחק נפחא ר"ח אדר שחל להיות בשבת מביאין ג' תורות וכו'. ואין קורין הכל בספר אחד משום טורח ציבור שיתעכבו כשגוללים אותו, ובמס' סוטה (מ"א א') אמרינן גבי כהן גדול ביה"כ שקורא בפרשת אחרי מות ואומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן ובעשור שבחומש הפקודים קורא ע"פ ואקשינן [וליצרכיה לספר וליקרי אמר רהב"י אר"ש לפי שאין גוללין ס"ת בציבור ואקשינן] וניתי ס"ת אחרינא וליקרי ביה ופרקינן [משום פגמו של ראשון ופריך ומי חיישינן לפגמא והאמר ר' יצחק נפחא כו' ופרקינן] דליכא משום פגם של ראשון אלא כי קרי חד גברא בתרי ספרי אבל תלתא גברי בתלתא ספרי ליכא פגמא. וכן ר"ח טבת שחל להיות בשבת מוציאין ג' תורות וקורין באחד בענינו של יום ואחד בשל ר"ח ואחד בחנוכה, פי' ושל חנוכה אחרון כדמסבר להו.

38. תוספות מסכת מגילה דף כט עמוד ב

והלכתא אין משגיחין בחנוכה - פירוש לעשותו עיקר ואף על גב דהלכתא כרבה לגבי רב יוסף [1] מ"מ הוצרך לפסוק הלכה כוותיה משום דפליגי עליה שאר אמוראי.

39. תוספות רי"ד על מגילה דף כט/ב

והילכתא אין משגיחין בחנוכה. אף על גב דקיי"ל (ב"ב קיד, ב) דכל רבה ורב יוסף הלכה כרבה בר (מכירה קנין) [משדה ענין - הג'] ומחצה, איצטרך הכא למיפסק כרבה משום דפליגי נמי אמוראי אחריני (בהיא) [בהאי] מילתא. [2] אי נמי י"ל דרבא פליגי עילויה ולא רבה, וה"נ מסתברא, דהא רבה הוה ריש ישיבה בימי רב יוסף (הוריות יד, א) ולא הוה מדכר תלמודא רב יוסף מיקמי רבה:

40. תוספות על שבת דף כג/ב

הדר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא. ונראה לרשב"א כשחל ר"ח טבת להיות בשבת שיש להפטיר בנרות זכריה משום פרסומי ניסא ולא בהשמים כסאי שהיא הפטרת ר"ח ועוד כיון שהמפטיר קורא בשל

חנוכה יש לו להפטיר מענין שקרא ומה שמקדימים לקרות בשל ר"ח משום דבקריאת התורה [1] כיוון דמצי למיעבד תרוייהו תדיר ופרסומי ניסא עבדינן תרוייהו ותדיר קודם אבל היכא דלא אפשר למעבד תרוייהו פרסומי ניסא עדיף [2] ועוד דבקריאת התורה אין כל כך פרסומי ניסא שאינו מזכיר בה נרות כמו בהפטרה [3] ועוד נראה לרשב"א דעל כן הקדימו של ר"ח כדי שהמפטיר יקרא בשל חנוכה ויפטיר בנרות דזכריה:

41. ספר שפתי חכמים

וכו', ולא צעי הך דר"ח טבת שחל בטבת: תדיר ושאינו תדיר
תדיר קודם. נפקא לן (זנחיס פ"ט ע"א) דכתיב נמוסף פסח (במדבר כ"ח
כ"ג) מלמד עולת הנזוקר אשר לעולת התמיד תעשו את חלה, מלמד ושמע
לאחר שהקדחתם התמיד, תקרינו ממוסףין וכו' דנשניל שהיה תמיד הקדימה
הכתוב, ומכאן אתה למד לכל התמידין (רש"י זכרות כ"א ע"ג). ולפי"ז נדיוק
הש"ס כאן, דהא קריאת דר"ח, הוא פרשת התמיד, ומנה אתה למד לכל
התמידין, שטודר קודם, והאיך תאמר בקריאת ר"ח עלמה שהיא תדיר, וקריאת
חנוכה שאינו תדיר, יהי חנוכה קודם לתמיד, (וחגס שנכניא קודם) אלא כוונתי
דרי ילחק וסתפרא. איצ דהא איתי ירושלמי תענית פ"ד להלכי ג',

42. עוד עיין במראה מקומות לדף כז וכח בענין קדושת בית הכנסת

1. שו"ת הר צבי אורח חיים א סימן פד

ביאור במאמר חז"ל שבת"כ ובתימ"ד שבחו"ל יקבעו בא"י.

ע"ד ששאלני לתת לו ביאור על מאמר חז"ל במגילה (דף כט ע"א) עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבחו"ל שיקבעו בא"י, האם אי אפשר לבנות בא"י בתי כנסיות ובתי מדרשות עד שנצטרך להביאם מחו"ל.

הנה, כדי לקרב הבנת המאמר צריך להעתיק את המאמר בשלימותו, וזה יפיץ אורה על פני דבריהם הקדושים, כי לא ח"ו מצד חסרון בתי כנסיות ובתי מדרשות יביאו אותם מחו"ל לארץ.

וז"ל הגמרא במגילה (דף כט ע"א) תניא ר"א הקפר אומר עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבחו"ל שיקבעו בא"י, שנאמר כי כתבור בהרים וככרמל בים יבוא, והלא דברים קו"ח ומה תבור וכרמל שלא באו אלא ללמוד תורה לפי שעה נקבעו בא"י בתי כנסיות ובתי מדרשות שקורין בהם ומרביצין בהם את התורה כולה עאכ"ו, עכ"ל הגמרא. וכאשר נשים לב לקו"ח זה שדרשו, הרי מיד מבואר שאין הטעם מפני חסרון בבהכ"נ, דאין זה נלמד מכח קו"ח, ואין במשמעותו קו"ח שיכריח לנו ידיעה זו שיהיה חסרון בבהכ"נ. אלא ודאי הענין כפשוטו וע"ד שמצינו בכמה מקומות, שקפדה תורה שלא לשלול שום זכות משום נברא שבעולם, לא מיבעי מהאדם המדבר שיש לו נשמה שכלית, אלא אפילו מן הדומם ג"כ, מפני שכל דבר שנעשה בו מצות התורה, רוח קדושה חופפת על הדבר הזה ויש לו חיות באיזה סוג שהוא, ואף שענין זה נעלם מעינינו, עיני בשר, אבל הדבר ברור שכל הבריאה אף הצומח והדומם מתענגים ויונקים שפע חיותם מנצוצי הקדושה השורה עליהם, וזה דבר ידוע ג"כ, שהמעשים הטובים משפיעים שפע של חיים ואורה בכל הבריאה, וכמו שאמר בעל המסילת ישרים כי עילוי גדול הוא לבריות כלם בהיותם משמשי האדם השלם.

והרי מצינו שדרשו חז"ל (ירושלמי שבת פ"ב ה"ג) על הפסוק והקמת את המשכן כמשפטו, וכי יש משפט לעצים, אלא קרש שזכה להתנן בצפון ינתן בצפון בדרום ינתן בדרום. הרי אנו רואין שבתוך הקדושה עצמה יש חילוק בין צפון לדרום במדרגות קדושתם, שוב אין לשלול אותו הזכות מהקרש שזכה להיות בצפון ולהורידו ממדרגתו להעמידו בדרום, אף שבאמת גם דרום בכלל הקדושה, אלא מפני שיש קצת מיעוט במדרגת הקדושה אין להוריד מקרש זה אף מקצת מדרגה ועיין בחולין (דף צא) עלי יניח צדיק.

ומעתה בנוגע לשאלתך, בתי כנסיות ובתי מדרשות הם בכלל מקדש מעט, וכדאמרינן שם במגילה על הפסוק ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם, אמר רב שמואל ב"ר יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, וכן על הפסוק ד' מעון אתה היית לנו, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. וא"כ כשנזכר לראות בשו"ב ד' שבות עמו וישבו בנים לגבולם ואנחנו פה נברך בשמחה ברוך מציב גבול אלמנה, ואלה בתי כנסיות ובתי מדרשות שלא פסק מהם קול תורה ותפלה, ונהרות דמעות נשפכו שמה כמים לאבינו שבשמים. ובדאי יש

כמה בתי מדרשות ששרתה שם השכינה מרוב קדושה שהיתה שם מאלה שהמיתו עצמם באהלה של תורה והקריבו את חייהם על מזבח אהבת התורה וקיום מצותיה, היתכן כי בית קדוש כזה ישאר שומם ויפסק ממנו מעין הקדושה שהיה נובע בתוכו בכל יום, הלא אבן מקיר תזעק על העדר הקדושה. ולכן בורא כל עולמים המשפיע אך טוב וחסד לכל היצורים, אינו רוצה להפסיק את טובתו, ומביא אותם ג"כ לא"י, כדי שלא יקופח זכותם שכבר זכו להיות משמשי קדושה. ובקיצור, מה שמביאים אותם זה לא לטובתנו מפני חוסר בתי כנסיות, אלא לטובת הבתי כנסיות עצמן שלא יהיו עשוקים ומרוחקים מהקדושה שכבר זכו להיות מרכבה להקדושה, אשר זה כל שפע חיותם וקיומם בעולם.

2. משך חכמה ויקרא פרק ח פסוק ז

וכהנים ששמשו לעבודה זרה פסולים להקרבה אפילו עשו תשובה, והוי כבעלי מומין כדתנן סוף מנחות. והנה בפרק ד במגילה (כט, א) אמרו דאמר הקדוש ברוך הוא לתבור וכו' כולכם בעלי מומין אצל סיני, שנאמר (תהלים סח, יז) "למה תרצדון הרים גבנונים". אמר ר' אשי, שמע מינה האי מאן דיהיר בעל מום הוי. פירוש דמי שנעבדה בו עבירה כשר לקרבן, ואפילו רובע ונרבע ונעבד, חלה עליהן קדושה וצריכין מום קבוע לפדות עליהם, כדאמר סוף תמורה (כח, ב). אבל בעל מום לא חלה עליו קדושה כלל ואינו צריך פדיון (שם). וזה שאמר האי מאן דיהיר בעל מום הוי. פירוש, ולא חלה עליו קדושה, ואינו ראוי לעבודה ולקדושת הישראלית הנתקדש בקדושת גבוה ודו"ק.

3. ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק שמות פרשת שקלים

[א] [1] יש לדקדק למה תיקנו קריאת הפרשה בשבת שלפני ראש חודש ולא בראש חודש אדר דאז משמיעין על השקלים וקריאת הפרשה במקום הכרזה להשמיע והיה להם לתקן זה בראש חודש. [2] ובלאו הכי צריך טעם על תקנת הקריאה בזמן הבית שהיו משמיעין באחד באדר מה צורך לקרות עוד הפרשה בשבת הקודם. [3] ועכשיו דאין משמיעין מה צורך לקריאת הפרשה כיון שאין לנו בית המקדש ואין צריך לתת השקלים כלל...

[ב] בגמרא (מגילה כ"ט א) תנן התם באחד באדר משמיעין על השקלים וכו' וקרינן באחד כי היכי דליתו שקלים למקדש. מלשון הגמרא היה נראה דהא דתנן משמיעין על השקלים היינו על ידי קריאת הפרשה ואף שמקדימין בשבת שלפני ראש חודש אדר כשהל בתוך השבת רק באחד באדר הזמן המאוחר. אבל מלשון רש"י משמיעין

בהכרזת בית דין וכן כתב הרע"ב בשקלים (פרק א' משנה א') בית דין שולחין בכל ישראל ומכריזין וכן הרמב"ם בהלכות שקלים (פרק א' הלכה ט') הביא דין דמשמיעין על השקלים ובהלכות תפילה (פרק י"ג הלכה כ') הביא דין קריאת פרשת שקלים. מבואר דהם שני ענינים וצריך להבין טעם קריאת הפרשה. ואם נאמר שבזמן הזה שאין שקלים ומקדש קורין פרשת שקלים על דרך שקורין פרשיות הקרבנות על שם ונשלמה פרים שפתינו לא יובן מה שאמרו בגמרא וקרינן באחד כי היכי דליתו שקלים למקדש שמפורש דתקנת קריאת הפרשה היה אף בזמן שהיה בית המקדש קיים ולמה קראו אז הא ישלחו שלוחים באחד באדר להכריז... אך יש להבין בשלמא הקרבנות שמקריב אליהו מהכבשים שקונה יוכלו להועיל לאותו הדור אבל השקלים שנגנזו לשם כך מזמן הבית מה יועילו לאותו הדור כיון שלא שקלו שקלים. אבל יש לומר על פי מה שאמרנו בענין הקרבנות שאנו אומרים ואת מוסף פלוני הזה נעשה ונקריב אף שאין מקדש ואי אפשר להקריבו ביומו רק כיון שהרצון והחשק לקיים ולהקריב החשק הזה כמעשה על דרך שאמרו (קידושין

מ"א) חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה ובפרט כשאומרים פסוקי הקרבנות ונשלמה פרים שפתינו ועקימת פיו הוה מעשה והוא כאילו נעשה. וכן בקריאת פרשת שקלים וכל אחד מישאל יש לו חשק ורצון לקיים בפועל ואם היה מקדש בודאי היה כל אחד מישאל מוציא כמה הוצאות שיבוא

שקלו לירושלים מזה החשק נעשה שקלים ממש והרי מצינו (שמות רבה נ"ב, ג) ברבי שמעון בן יוחאי שאמר בקעה התמלאי דינרי זהב התחלה מושכת דינרי זהב לפניהם עיני שם כל שכן שה' יתברך יכול לעשות מחשק ישראל ומרצונם לקיים מצות שקלים ועושה מזה שקלים ממש ומתמלא בקעה שקלים ואליהו לוקח מהם ועושה תרומת הלשכה כמו שהיו עושין בזמן הבית וקונה בהם קרבנות ומקריבין וכמו שכתב הרמ"ע ז"ל ונוהג השקלים אף בזמן הזה. ואדרבה החשק בזמן הזה ביותר ממה שהיה בזמן הבית כנודע ונעשה מהחשק שקלים ממש ומהם באים הקרבנות. ועל זה מועיל קריאת הפרשה דשקלים אף בזמן הזה שכשיהיו השקלים בראש חודש ניסן אם יהיה חל בחול ואם חל בשבת הלא הקרבנות יקנה אליהו בחול. ויועיל אז קריאת הפרשה כאילו משה רבינו ע"ה עומד וזוקף את ראשו והיינו שיוחזר להם הכתרים אף בחול דבשבת בלא זה גם כן משה רבינו ע"ה מחזיר הכתרים לישראל וכנ"ל מפרי עץ חיים.